

BROEDVOGELS VAN HET BEEKBERGERWOUD IN 2022

Gerrian Tacoma

In 2022 heeft onze vogelwerkgroep voor het vierde achtereenvolgende jaar een broedvogelinventarisatie uitgevoerd in een deel van het Beekbergerwoud. Dit telplot is ca. 40 ha. groot en ligt in het voor publiek toegankelijke deel (figuur 1).

Van 1993 t/m 2018 hadden we een groter telplot in het Beekbergerwoud. Dit gedeelte van ca. 50 hectare ligt in een hoek ten westen van de A50 en ten noorden van de Woudweg. Aangezien de begaanbaarheid aan de oostkant van het gebied in de loop der jaren steeds slechter geworden is door verruiging, hebben we in 2018 besloten om te stoppen met dat plot en voor 2019 een nieuw BMP-plot aan te melden bij Sovon. Dit plot heeft als voordeel dat we gebruik kunnen maken van de wandelpaden. We gaan wel af en toe van het pad af om het hele gebied te kunnen bereiken, maar we hoeven minder vaak door de ruigte te lopen dan in het oude plot.

figuur 1 Kaart van het telplot

Ontwikkelingen in het gebied

Het Beekbergerwoud wordt wel beschouwd als het laatste oerbos dat Nederland heeft gekend. In de negentiende eeuw was het nog een uitgestrekt elzenbroekbos van 150 hectare dat bij Klarenbeek tussen de IJssel en de Veluwe lag. In de periode 1870-1871 werd het Beekbergerwoud na drooglegging volledig gekapt. Na de ontginning is het voormalige Beekbergerwoud meer dan een eeuw lang vooral een weidegebied geweest. In de negentiger jaren van de vorige eeuw heeft Natuurmonumenten aan de westzijde van de A50 een uitgestrekt gebied verworven. Hier werd in de winter van 2006/2007 gestart met de eerste fase van een groot project om iets van de oude glorie van het Beekbergerwoud te herstellen. Rond 2013 is een vervolg op deze maatregelen uitgevoerd. Hierdoor bood een groot deel van het gebied aanvankelijk een vrij troosteloze aanblik. Dit duurde maar kort; al binnen enkele jaren was er niets meer te zien van de kaalslag. Jonge elzen zijn massaal opgekomen waardoor het gebied op sommige plekken al aardig doet denken aan het ondoordringbare woud uit de oude verhalen.

In 2020 en 2021 was de toegankelijkheid van het gebied beperkt, vanwege de werkzaamheden aan de vlondervelden. Deze waren in 2006 aangelegd en hadden voor een deel het eind van hun levensduur wel bereikt. Door kapotte planken werd het betreden steeds lastiger en nam het risico op struikelpartijen toe. Omdat vervanging niet op korte termijn gerealiseerd kon worden, heeft Natuurmonumenten deze paden in 2020 ter voorkoming van ongelukken afgesloten voor publiek. Gedurende twee jaar zijn er grootschalige werkzaamheden uitgevoerd, waarbij de paden op een aantal plaatsen ook verlegd zijn. In het voorjaar van 2022 werden de paden weer opengesteld voor publiek.

Werkwijze BMP

In 2022 golden er gelukkig geen beperkingen meer voor de groepsgrootte. We hebben de telrondes met twee tot vijf personen gelopen. Tellers waren dit jaar: Bert Peters, Gerrit de Jong, Pauline de Jong, Gerrit Rozeboom, Joop Weijn, Mariet Corstiaensen, Paul Schyns, Peter Lindeboom en Gerrian Tacoma.

Het gebied is geïnventariseerd volgens de uitgebreide territoriumkartering. Hierbij liepen de tellers een ronde door het gebied en legden territoriumindicerende waarnemingen van alle vogelsoorten vast. Territoriumindicerende waarnemingen verschillen per vogelsoort. Behalve om zingende of baltsende mannetjes kan het ook gaan om paartjes, vogels met voer of nestmateriaal, nestvondsten en jonge vogels. In de meeste gevallen gebeurde het vastleggen van waarnemingen via de Avimap-app, maar bij een paar telrondes is gebruik gemaakt van de papieren veldkaart. Bij gebruik van de Avimap-app is de tijdrovende klus van het overzetten van de waarnemingen van de veldkaart naar soortkaarten niet meer nodig. Na afloop van de telling kunnen de waarnemingen heel eenvoudig worden geupload naar de website van Sovon.

Er zijn zeven telrondes gelopen, waarvan één keer met de start om 8:00 uur. De overige bezoeken startten een half uur voor zonsopkomst. In tabel 1 staat een overzicht van de bezoekdata en -tijden.

De tellingen vinden bij voorkeur plaats op zondag, omdat dan de geluidsoverlast van de A50 het kleinst is. Overigens is in de loop der jaren het verkeer op de A50 zodanig toegenomen, dat er ook op zondag wel sprake is van enige hinder door het verkeerslawaai. De looproute startte om en om bij de parkeerplaats aan de Woudweg en de parkeerplaats aan de Traandijk om niet steeds op ongeveer hetzelfde tijdstip op dezelfde plaats te zijn.

De waarnemingen werden op de website van Sovon automatisch geclusterd tot territoria. Na het clusteren hebben we alle territoria kritisch bekeken aan de hand van de criteria uit de BMP-handleiding van Sovon (Van Dijk, 2011) om eventuele invoerfouten er uit te halen.

Tabel 1 Bezoekdata en –tijden

datum	tijd (aantal minuten)
27-mrt	7:03 – 9:17 (134)
10-apr	6:17 – 8:31 (134)
24-apr	5:45 – 8:25 (160)
8-mei	5:30 – 8:35 (185)
22-mei	7:57 – 10:26 (149)
05-jun	4:49 – 7:35 (166)
19-jun	4:45 – 6:45 (120)

Resultaten

De weersomstandigheden waren tijdens alle telrondes gunstig. De temperatuur varieerde van 0°C bij de start van de tweede telronde tot 17°C aan het eind van de vijfde en zesde telronde. In tabel 2 staat een overzicht van alle soorten waarvan in 2019 t/m 2022 een territorium kon worden vastgesteld. Hierin staat tevens tot welke ecologische groep(en) elke soort behoort en wat in 2022 de hoogste broedcode per soort was. Toelichting op de broedcodes staat in tabel 3.

Tabel 2 Overzicht van waargenomen broedvogels in het Beekbergerwoud in 2019 t/m 2022

jaar	2019	2020	2021	2022	broedcode	ecogroep(en)
dodaars	1	2	-	1	2	watervogels
grauwe gans	-	1	1	2	3	watervogels
grote Canadese gans	-	1	-	1	13	watervogels
wilde eend	1	-	1	2	3	watervogels
buizerd	1	-	-	1	2	bosvogels
waterral	2	1	1	2	2	rietvogels
waterhoen	2	-	-	2	3	watervogels, rietvogels
meerkoet	2	3	2	2	13	watervogels
houtduif	9	9	9	10	3	bosvogels
turkse tortel	-	-	-	2	3	vogels van erven en bebouwing
koekoek	2	1	2	1	7	overige soorten
groene specht	1	1	1	1	2	bosrandvogels, bosvogels
grote bonte specht	3	3	4	3	14	bosvogels
kleine bonte specht	1	1	-	1	2	bosvogels
boerenwaluw	1	-	-	-	-	vogels van erven en bebouwing
boompieper	2	3	2	2	2	bosrandvogels
witte kwikstaart	1	-	-	-	-	vogels van erven en bebouwing
winterkoning	28	32	30	35	2	struweelvogels
heggenmus	11	8	5	8	2	struweelvogels
roodborst	7	9	8	7	14	struweelvogels
roodborsttapuit	1	-	-	-	-	struweelvogels
merel	17	14	17	18	9	struweelvogels
zanglijster	10	8	11	12	14	struweelvogels
rietzanger	-	-	-	1	2	rietvogels
bosrietzanger	8	7	6	4	2	struweelvogels
kleine karekiet	3	4	3	3	2	rietvogels
spotvogel	5	4	7	5	5	struweelvogels
braamsluiper	-	-	1	-	-	struweelvogels
grasmus	16	13	17	17	2	struweelvogels
tuinfluiter	14	16	11	12	2	struweelvogels
zwartkop	26	36	26	33	2	struweelvogels

Tabel 2 **vervolg**

jaar	2019	2020	2021	2022	broedcode	ecogroep(en)
tjiftjaf	30	36	31	32	2	bosvogels
fitis	9	6	11	9	2	struweelvogels
staartmees	1	1	2	1	3	struweelvogels
pimpelmees	8	12	8	5	14	bosvogels
koolmees	16	14	12	11	3	bosvogels
boomklever	1	-	-	-	-	bosvogels
boomkruiper	8	6	6	7	2	bosvogels
gaai	1	1	3	2	3	bosvogels
zwarte kraai	1	2	3	4	3	bosrandvogels
spreeuw	2	1	6	7	14	bosvogels, vogels van erven en bebouwing
huismus	1	-	1	1	2	vogels van erven en bebouwing
vink	11	12	9	14	5	bosvogels
groenling	1	-	-	-	-	bosrandvogels
putter	-	1	1	-	-	bosrandvogels
goudvink	2	2	1	1	3	struweelvogels
geelgors	-	1	-	-	-	bosrandvogels
rietgors	7	4	3	2	2	rietvogels, struweelvogels
aantal soorten	41	36	35	40		
aantal broedparen	274	276	262	284		

Tabel 3 **Toelichting broedcodes**

code	toelichting
1	Volwassen individu in mogelijk broedbiotoop
2	Zingend of baltsend individu in geschikt broedbiotoop
3	Paar in geschikt broedbiotoop
5	Baltsend paar in geschikt broedbiotoop
7	Alarmeren/angstkreten of ander gedrag dat wijst op aanwezigheid van nest of jongen
9	Transport van nestmateriaal, nestbouw of hakken/graven nestholte
12	Pas uitgevlogen nestblijvers, of uitgelopen donsjongen van nestvlieders
13	Bewoond nest (bezoek ouders)
14	Transport voedsel of ontlasting

watervogels

Er zijn in 2022 beduidend meer watervogels waargenomen dan in 2021, wat ongetwijfeld voor een deel toe te schrijven is aan het feit dat we weer dichterbij de plassen konden komen. Van dodaars en grote Canadese gans konden we één territorium vaststellen en van grauwe gans, wilde eend, waterhoen en meerkoet twee.

rietvogels

Een opvallende nieuwkomer bij de rietvogels was de rietzanger. Deze zat zowel op 8 mei als op 5 juni uitbundig te zingen. Andere rietvogels waren waterral, waterhoen, kleine karekiet en rietgors.

struweelvogels

Bij de struweelvogels traden geen grote verschuivingen op, ze vormen met 164 broedparen nog steeds meest talrijke ecologische groep in het Beekbergerwoud. De braamsluiper, die in 2021 als nieuwe soort aanwezig was, is in 2022 niet waargenomen.

bosrandvogels

Ook bij de bosrandvogels waren er geen grote verschuivingen. De putter, die in 2019 en 2020 een territorium had, ontbrak dit jaar.

bosvogels

De buizerd had voor het eerst sinds 2018 weer een territorium. Kleine bonte specht was na één jaar afwezigheid in 2022 weer present. De tijftjaf was met 32 broedparen opnieuw de meest waargenomen bosvogel.

vogels van erven en bebouwing

Nieuwe soort was de Turkse tortel, die met 2 broedparen aanwezig was.

soorten van de Rode Lijst

Net als in 2021 werden er drie soorten van de Rode Lijst vastgesteld, te weten koekoek, spotvogel en huismus. Het aantal territoria betrof respectievelijk één, vijf en één.

wel waargenomen, geen territorium

Tijdens de telrondes werden tien soorten waargenomen die volgens de regels voor BMP niet als broedvogel konden worden aangemerkt. Bij blauwe reiger, ooievaar, havik, sperwer, witte kwikstaart en grote lijster ging het om ongeldige waarnemingen, zoals een zichtwaarneming van een individu of paar zonder territorium- of nest-indicerend gedrag. Van knobbelzwaan, boomvalk, porseleinhoen en roodborstapuit waren er wel geldige waarnemingen, maar onvoldoende voor het vaststellen van een territorium.

Discussie

Twee soorten waren dit jaar nieuw voor het gebied: Turkse tortel en rietzanger. Van acht soorten kon in eerdere jaren wel een territorium worden vastgesteld maar in 2022 niet, te weten: boerenwaluw, witte kwikstaart, roodborstapuit, braamsluiper, boomklever, groenling, putter en geelgors. Van deze soorten is nooit meer dan één territorium vastgesteld en op de putter na, die in 2020 en 2021 een broedgeval had, waren ze slechts in één van de voorgaande jaren aanwezig.

Het totaal aantal soorten en broedparen was wat hoger dan in 2020 en 2021 toen de maatregelen rond COVID en de kapotte vlonderpaden onze activiteiten een stuk lastiger maakten. We zijn benieuwd naar wat 2023, het vijfde jaar in dit plot, ons allemaal zal brengen.

Gebruikte literatuur

- *Bijlsma RG 1997. Handleiding veldonderzoek roofvogels, KNNV Uitgeverij, ISBN 90 5011 96 7.*
- *Van Kleunen A, Foppen R & van Turnhout C 2017. Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria, Sovon-rapport 2017/34. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.*
- *Van Dijk AJ 2011. Handleiding Broedvogel Monitoring Project, Sovon Vogelonderzoek Nederland en CBS.*
- *NatuurCompendium 2003. CD-rom Milieu- en Natuurplanbureau, Centraal Bureau voor de Statistiek en Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek.*